

Fremsat den 8. december 2023 af Søren Egge Rasmussen (EL), Pelle Dragsted (EL), Marianne Bigum (SF),
Carl Valentin (SF) og Franciska Rosenkilde (ALT)

Forslag til folketingsbeslutning om at genindføre lov om randzoner

Folketinget pålægger regeringen inden udgangen af folketingsåret 2023-24 at genindføre lov om randzoner som en del af den målrettede regulering for at genoprette en god miljøtilstand i Danmarks vandløb, søer og kystvande og leve op til EU's vandrammedirektiv.

Bemærkninger til forslaget

Årtiers svigtende indsats for at nedbringe landbrugets udledninger af kvælstof til vandmiljøet har ført til, at vi nu står i en situation, hvor vores skønne danske fjorde og indre farvande mange steder er blevet forvandlet til triste ørkener under vandet, hvor ålegræsset og de bundlevende fisk er forsvundet fra store områder.

De seneste 12 år er udbredelsen af iltsvind steget, og i sensommeren 2023 oplevede vi de værste iltsvind i 20 år i de danske kystvande. Et samlet areal større end Sjælland var ramt (»Værste iltsvind i 20 år«, DCE, Aarhus Universitet, den 29. september 2023). Jens Würgler Hansen, seniorrådgiver og forsker på Aarhus Universitet, kaldte det »en tragedie for havmiljøet« (»Ægtepar dykkede over 60 timer og så kun to fisk: - Iltsvindet er katastrofalt, siger forsker«, nyheder.tv2.dk, den 29. september 2023).

Iltsvindene skyldes et for højt niveau af næringsstoffer, særlig kvælstof, i vandmiljøet. Langt hovedparten, 70 pct., af udledningerne til kystvandene stammer fra landbrugets brug af gødning på de dyrkede arealer (»Udledning af kvælstof til kystvand opdelt på kilder - notat«, Miljøstyrelsen, den 24. januar 2023). Omkring 20 pct. af kvælstofudledningen til fjorde og kystvande stammer fra den naturlige forekomst, hvor de sidste ca. 10 pct. kommer fra spildevandsrensning og industri. Omregnet står landbruget for hele 87 pct. af den menneskeskabte forurening med kvælstof.

På trods af at Danmark er forpligtet af både EU's nitratdirektiv (Rådets direktiv 91/676/EØF af 12. december 1991 om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget) og vandrammedirektiv (Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/60/EF af 23. oktober 2000 om fastlæggelse af en ramme for Fællesskabets vandpolitiske foranstaltninger) til, at kvælstofudledningerne skal være faldende, har udledningerne de seneste 10 år stagneret (»Efter nye kvælstoftal kalder SF to ministre i samråd«, www.altinget.dk, den 23. januar 2023).

Ekspertes peger på, at årsagen til, at kvælstofudledningerne ikke er faldet, er den daværende Venstre-regerings landbrugspakke fra 2015 (»Ekspertes udpeger hovedproblem bag iltsvind: Løkkens landbrugspakke floppede fuldstændigt«, www.dr.dk, den 5. november 2023). Her blev randzonerne ophævet og gødningsnormerne hævet.

Det står klart, at Danmark får mere end svært ved at nå målet om god miljøtilstand i alle vandområder i 2027, som EU's vandrammedirektiv (jf. henvisningen til direktivet ovenfor) forpligter os til. Aktuelt er kun 5 ud af 109 danske kystområder i god miljøtilstand, og kun 5 ud af 986 af de målsatte søer er i god miljøtilstand (»MiljøGIS for offentliggørelse af vandområdeplaner 2021-2027«, Miljøstyrelsen (<https://miljoegis.mim.dk/spatialmap?profile=vandrammedirektiv3-2022>)). Et eksternt panel af uafhængige eksperter har som en del af second opinion om Danmarks kvælstofindsats konkluderet, at Danmark har spildt et helt årti,

og at fokus nu bør være på implementering og evaluering af effekten af kvælstofindsatser.

Situationen i Danmarks vandmiljø kalder på akut handling. Enhedslisten, Socialistisk Folkeparti og Alternativet pålægger derfor regeringen hurtigst muligt at genindføre lov om randzoner.

En randzone er en zone på op til 10 m langs vandløb og rundt om søer, hvor der er forbud mod at dyrke afgrøder, sprede gødning og bruge sprøjtemidler. Formålet med randzonerne er at opnå et sundere vandmiljø med mindre kvælstof og færre sprøjtemidler.

Randzoner er et velafprøvet tiltag, der vil give omgående resultater og sikre kvælstofreduktioner og derudover have en varig klimaeffekt, som vil bidrage positivt til indfrielsen af både 2025-klimamålet og 2030-klimamålet. Samtidig vil de bidrage positivt til at begrænse forureningen af vandmiljøet med sprøjtegifte fra landbruget. Fødevareminister Jacob Jensen anslår, at klimaeffekten af at genindføre randzonerne vil være 93.365 t CO₂-ækvivalenter, jf. Miljø- og Fødevareudvalget, alm. del – svar på spørgsmål 38, folketingsåret 2023-24. En rapport fra Aarhus Universitet anslår, at reduktionspotentialet ved udtagning af landbrugsjord er 41-58 kg N pr. ha (»Virkemidler til reduktion af klimagasser i landbruget - 2023«, DCA Rapport nr. 220, oktober 2023), og Fødevareministeriet anslår, at indførelse af 10 m randzoner vil føre til udtagning af 33.500 ha, jf. svar på spørgsmål 38 som omtalt ovenfor. Kvælstofeffekten af at genindføre randzonerne er dermed 1,4-1,9 t mindre kvælstofudvaskning.

Lov om randzoner blev vedtaget af Folketinget den 26. maj 2011, jf. lov nr. 591 af 14. juni 2011, og indebar, at der skulle udlægges ca. 50.000 ha dyrknings-, sprøjte- og gødningsfrie randzoner på landsplan på op til 10 m langs alle åbne vandløb i landzoner og for søer med et overfladeareal på mere end 100 m² i landzoner. Loven blev ophævet endeligt med lov om ophævelse af lov om randzoner i 2016, jf. lov nr. 79 af 27. januar 2016.

Genindførelse af randzoner indgår som et af forslagene i et fælles politisk udspil fra Enhedslisten, Socialistisk Folkeparti, Alternativet og Radikale Venstre (»Enhedslisten klar med akutplan til de danske have sammen med SF, R og Å«, enhedslisten.dk, den 31. oktober 2023).

Også Socialdemokratiet har været modstander af ophævelsen af randzonerne og stemte således imod lov om ophævelse af lov om randzoner i 2016. Op til valget i 2019 optrådte afskaffelsen af randzonerne på Socialdemokratiets liste over den daværende regerings sorte politik siden 2015 (»S: Danmark er blandt de værste miljøsyndere i EU«, Fyens Stiftstidende, den 16. april 2019).

Senest har miljøminister Magnus Heunicke flere gange offentligt erkendt både problemets omfang, at det er et resultat af årtiers politisk svigt, og at der er brug for handling. Han har til tv-programmet Debatten bl.a. udtalt: »Vi er klar til at

bruge alle redskaber, for det her, det skal lykkes«, »Vi har lige knap 4 år, og vi skal starte nu! « og »Der er intet tiltag, jeg ikke vil tage i brug« (»Førstehjælp til havet? «, DR, den 5. oktober 2023).

Det burde dermed være muligt at skabe politisk flertal for genindførelse af lov om randzoner.

Skriftlig fremsættelse

Søren Egge Rasmussen (EL):

Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig herved at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om at genindføre lov om randzoner.

(Beslutningsforslag nr. B 95)

Jeg henviser i øvrigt til de bemærkninger, der ledsager forslaget, og anbefaler det til Tingets velvillige behandling.